

Република Финландия

Площ:	337 030 кв. км.
Население:	5,2 млн. души (2000 г.).
Столица:	Хелзинки.
Официален език:	фински, шведски.
Религия:	протестанти (92%).
Парична единица:	евро (финландска марка до 2002 г.).
Административно деление:	5 провинции.
Държавно устройство:	република. Държавен глава - президент, избран чрез преки и тайни избори за срок от 6 г. Законодателен орган - президент и еднокамарен парламент. Изпълнителен орган - Държавен съвет, назначаван от президента.

1. Общи бележки

Правната уредба на съдебната власт във Финландия се съдържа в Конституцията, Процесуалния кодекс, Закона за административното правосъдие, Закона за прокуратурата, Закона за районните прокурори, Наказателно-процесуалния кодекс, Закона за предварителното разследване, Закона за полицията и др.

Според Конституцията на Финландия всеки има право на достъп до правосъдие във възможно най-кратки срокове. Конституцията предвижда осигуряване на гаранции за справедлив процес и за доброто функциониране на администрацията. Сред основните гаранции за това са независимостта на съдебната власт, принципът за открито провеждане на съдебния процес, правото на всеки да бъде изслушан, правото на мотивирано съдебно решение или присъда, правото на обжалване и др.

Съдиите във Финландия се назначават от президента и се освобождават от длъжност само при влязло в сила решение на съд.

Общото понятие за съдебна администрация във Финландия включва: администрациите на независимите съдилища, прокуратурата, органите, които привеждат в изпълнение влезлите в сила съдебни актове, администрацията на затворите и пробационните служби и др. Съдебната администрация е призвана да гарантира правната сигурност.

2. Съдилища

Съдилищата във Финландия са няколко групи: **общи съдилища**, които включват Върховен съд, апелативни съдилища и районни съдилища, **обща административни съдилища** – Върховен административен съд и окръжни административни съдилища, и **специализирани съдилища**.

Конституцията на Финландия забранява създаването на извънредни съдилища. Изрична конституционна разпоредба оправомощава двете висши съдебни инстанции – Върховния и Върховния административен съд – да отправят предложения до правителството за законодателни изменения или за приемането на нови нормативни актове.

2.1. Общи съдилища

На върха на системата от общи съдилища във Финландия стои Върховният съд. Той разглежда като последна инстанция граждански, търговски и наказателни дела. Всеки съд е компетентен при констатирано противоречие между нормативен акт и Конституцията да приложи конституционната разпоредба. При несъответствие на нормативен акт с такъв от по-висок ранг в нормативната йерархия съдът прилага нормативния акт от по-висш ранг.

2.1.1. Районни съдилища

Районните съдилища са основните първоинстанционни съдилища във Финландия. Те разглеждат наказателни и граждански дела. Техните решения се обжалват пред апелативните съдилища. Районните съдилища във Финландия са 61 на брой. Всеки районен съд се оглавява от председател, а останалите съдии в него са с ранг на “районни съдии”. По някои дела в съдебния състав участват и съдебни заседатели.

2.1.2. Апелативни съдилища

Първоинстанционните решения на районните съдилища подлежат на въззивен контрол от апелативните съдилища. Освен това апелативните съдилища функционират и като първоинстанционни по изрично определени в закона дела. Например Хелзинкският апелативен съд е първоинстанционен съд по спорове по международно частно семейно право.

Във Финландия има шест апелативни съдилища.

2.1.3. Върховен съд

Основната функция на Върховния съд е да дава предварителни указания относно тълкуването на закона по искане на съдилищата във връзка с конкретно разглеждани от тях случаи. Върховният съд разглежда жалби срещу решенията на апелативните съдилища. Той създава съдебни прецеденти във водещи съдебни дела и така унифицира съдебната практика.

Положителна процесуална предпоставка за разглеждането на дело пред Върховния съд е получаването на разрешение за обжалване, което се издава от самия Върховен съд.

Освен чисто правораздавателни функции Върховният съд има и други правомощия. Той съветва президента при упражняване на правото му на помилване, както и правителството относно процедурата по екстрадиция. Върховният съд участва и в законодателния процес в различни негови фази. Президентът може да се допитва до Върховния съд преди да издаде решение за публикуване на законодателните актове на парламента. Самият Върховен съд има право да отправя предложения до президента за приемане от парламента на нови нормативни актове или за изменението на вече приети такива.

2.2. Специализирани съдилища

Специализирани съдилища във Финландия са трудовите, пазарните и осигурителните съдилища. До 2003 г. съществуват и специализирани съдилища, които разглеждат спорове относно наемни отношения. Понастоящем тази категория дела се разглеждат от общите граждански съдилища. Делата, подсъдни на т.нар. поземлени съдилища, от 1 март 2001 г. са преразпределени към осем от районните съдилища. Друг вид специализирани съдилища, които са премахнати от 1 март 2000 г., са съдилищата по водно право.

2.2.1. Пазарни съдилища

Пазарният съд е нова юрисдикция във Финландия. Той функционира от 1 март 2002 г., като замества Съвета по конкуренцията и стария пазарен съд. Компетентността на този съд се отнася до налагане на имуществени санкции при нелоялна конкуренция, контрол по вливанията и сливанията на търговски предприятия, разрешаване на спорове между омбудсмана за закрила на потребителите и търговците относно това дали стоките и услугите им са предлагани по некоректен начин на пазара.

2.2.2. Трудови съдилища

Трудовите съдилища разглеждат само спорове относно колективни трудови договори. Извън тяхната подсъдност остават индивидуалните трудови спорове, които се разглеждат от общите граждански съдилища, и споровете относно индивидуалните служебни правоотношения, подсъдни на общите административни съдилища.

2.2.3. Съдилища по общественото осигуряване

Споровете, свързани с общественото осигуряване при трудова злополука и професионално заболяване, пенсиониране поради навършен осигурителен стаж и възраст на работници или служители и др. са от компетентността на съдилищата по общественото осигуряване. Извън компетентността на тези съдилища остават споровете относно доброволното допълнително обществено осигуряване, което е изградено на частен капиталов принцип. В повечето случаи преди да бъдат сезирани съдилищата по общественото осигуряване е необходимо решението на осигурителния орган първо да се обжалва по административен ред.

2.3. Общи административни съдилища

Административните актове подлежат на съдебен контрол за законосъобразност от **административните съдилища**, чиито решения от своя страна се обжалват пред **Върховния административен съд**. Той е последна съдебна инстанция в административното правораздаване.

При издаването на административни актове централните и местните административни органи са длъжни да уведомяват гражданите и юридическите лица за това пред кого и в какъв срок могат да обжалват тези актове.

Във Финландия има осем регионални административни съдилища и още един административен съд за автономните острови Аланд. Върховният административен съд е общ за цяла Финландия. Той включва председател и 20 върховни съдии. Съдът е разделен на три отделения. Принципно обжалването на решенията на административните съдилища пред Върховния административен съд не е обусловено от получаването на разрешение за обжалване, за разлика от процедурата пред другия Върховен съд на Финландия.

2.4. Висш съд по импийчмънт

Този съд е извън общата система от съдилища. Той разглежда дела по обвинения срещу министри, канцлера по правосъдието, парламентарния омбудсман, съдиите от Върховния съд или от Върховния административен съд за незаконосъобразни действия по служба. Неговият състав включва председателя на Върховния съд, който е председател на Висшия съд по импийчмънта, председателя на Върховния административен съд, трите най-висши по ранг апелативни съдии и пет членове, избрани от парламента с четиригодишен мандат.

Решението за повдигане на обвинение срещу член на правителството, срещу канцлера по правосъдието и срещу парламентарния омбудсман се взема от парламента след съобразяване със становището на Комисията по конституционно право. Обвинението се повдига и поддържа пред Висшия съд по импийчмънта от главния прокурор.

Ако канцлерът по правосъдието, парламентарният омбудсман или правителството сметат, че президентът на републиката е извършил държавна измяна или престъпление срещу човечеството, въпросът се отнася пред парламента. В този случай при решение на парламента с мнозинство от три четвърти от общия брой на депутатите за повдигане на обвинение, главният прокурор повдига и поддържа обвинението срещу президента на републиката пред Висшия съд по импийчмънт.

2.5. Канцлер по правосъдието

Канцлерът по правосъдието следи за законосъобразността на актовете на правителството и на президента на републиката, както и

за спазването на закона от съдилищата, другите държавните органи, институции и служители при изпълнение на публичноправните им функции. Канцлерът по правосъдието следи и за спазването на основните права и свободи на гражданите. При искане от страна на правителството, президента или министрите канцлерът по правосъдието може да им предоставя своето становище по поставен правен проблем. Той изготвя годишен доклад пред правителството и парламента относно дейността си и относно спазването на законността в страната.

3. Прокуратура

Прокуратурата във Финландия се ръководи от главен прокурор, който се назначава от президента на републиката. Основната функция на финландската прокуратура е да следи за всяко престъпно деяние да се реализира съответна наказателна отговорност.

Прокуратурата във Финландия се състои от Главна прокуратура и местни прокурорски органи.

Начело на **Главната прокуратура** стои главният прокурор, който упражнява общи организационни правомощия във връзка с цялостната дейност на прокуратурата. Освен главния прокурор към Главната прокуратура има заместник главен прокурор и 13 държавни прокурори. Те имат функции по повдигане и поддържане на обвинението по определени наказателни дела, които са с най-голямо обществено значение. Главният прокурор издава задължителни за всички прокурори указания и координира и унифицира прокурорската практика. Той назначава местните прокурори. Главният прокурор може да иземе определен случай от компетентността на съответния прокурор, да го разпредели на друг или сам да го разгледа, но не може да се намесва в конкретната работа на прокурорите, като им нареди какво заключително постановление да издадат, тъй като те са независими, формират свободно вътрешно убеждение по всяко дело и носят съответната отговорност за това. Главният прокурор представлява прокуратурата лично или чрез останалите държавни прокурори пред Върховния съд. Той повдига и поддържа обвиненията срещу министри, президента, канцлера по правосъдието и парламентарния омбудсман пред Висшия съд по импийчмънта.

Местните прокурорски органи са: районните прокуратури и прокурорските служби към общата окръжна администрация.

Освен т.нар. **общии прокурори** във Финландия има и **специализирани прокурорски органи**. Това са **канцлерът по правосъдието** и **парламентарният омбудсман**. Те имат определени прокурорски функции по силата на Конституцията на страната. Канцлерът по правосъдието или парламентарният омбудсман са органите, които могат да повдигат обвинение за извършено престъпление във връзка със службата от страна на съдия, както и в други определени със закон случаи.

4. Разследващи органи

Предварителното разследване по наказателни дела във Финландия се осъществява от **полицейските органи**, които са част от **изпълнителната власт**.

След приключването на разследването полицейските органи препращат делото на прокуратурата, която прави преценка на събрания доказателствен материал. Прокурорът не е обвързан от заключението на полицейските органи. Той сам преценява във всеки конкретен случай дали има извършено престъпление, дали конкретното лице е негов извършител и дали са събрани достатъчно доказателства за повдигането на наказателно обвинение пред съд.